

Sociale Identiteitsontwikkeling en Groepsvorming onder adolescenten

Een kwalitatief onderzoek naar de rol van sociale media

Student: C.S. Braham (s3750744)

Begeleider: dr. mr. E.C.C. van Os

2° beoordelaar: prof. dr. L. Batstra

Rijksuniversiteit Groningen

Faculteit der Gedrags- en Maatschappijwetenschappen

Bachelorwerkstuk Pedagogische Wetenschappen

17 juni 2022

Abstract

For every teenager the period of adolescence is a highly important stage of maturing. During the adolescence, they develop what is called their social identity. This additionally relates to group formation with peers and on the other side othering, which is the opposite of group formation. Social media sites have gained more and more presence and importance in our daily lives during the past decade. This paper explores what kind of influence social media sites have on the development of social identity and group formation among teenagers. Furthermore, an answer is sought for the difference between online and offline identity development and group formation. Lastly this paper discusses the way in which teenagers form and maintain friendships using social media. The outcome of this research is that social media can simultaneously have positive and negative influences on the social identity development and group formation of youth. Teenagers indicate it is easier to express themselves online, however they prefer to share intimate things in real life. The friendships that are maintained using social media are mainly long distance friendships. Teenagers state social media is a good way to stay in touch with friends who do not live nearby. Friendships that start out on social media are usually formed based of a shared interest or hobby.

Keywords: social identity, group formation, adolescents, youth, social media, online versus offline, friendships, secondary school, professional school

Inleiding

De adolescentie is een belangrijke periode voor de sociale ontwikkeling van een persoon (Malti et al., 2021). De theorie van Erikson (Erikson & Anthony, 1969) gaat ervan uit dat de levenscyclus uit acht fasen bestaat. Tijdens de vijfde fase, de adolescentie, staan identiteitsbesef en identiteitsverwarring centraal. Volgens Erikson gaat identiteitsvorming over twee elementaire aannames over menselijke ontwikkeling: identiteit als een product van een continue interactie tussen individu en sociale omgeving en identiteit als een ontwikkelproces. Door sociale verwachtingen vanuit de omgeving en de interne processen tijdens de adolescentiefase zoals de cognitieve ontwikkeling, groeit het besef van de eigen identiteit. Hierdoor vormen adolescenten een beeld van wie ze zijn en hoe ze in relatie staan tot anderen. Tijdens deze fase gaan de adolescenten door te experimenteren en selecteren, op zoek naar antwoord op de vraag ‘wie ben ik?’ met daarbij de tegenhanger ‘wie ben ik niet?’ (Day & Badou, 2019).

Een goed ontwikkelde identiteit bestaat uit een persoonlijke en een sociale identiteit (Erikson & Anthony, 1969). De persoonlijke identiteit is gebaseerd op persoonlijkheidskenmerken en karaktereigenschappen. De verschillende aspecten van iemands persoonlijke identiteit blijven stabiel over situaties en tijd heen. De sociale identiteit betreft het bewustzijn om bij een groep te horen en wordt voornamelijk gevormd in contact met anderen. Hierbij neemt het individu onder andere waarden en gedragingen over vanuit de sociale groep waartoe hij of zij behoort (Day & Badou, 2019).

Tijdens de zoektocht naar de sociale identiteit kunnen adolescenten onder andere door groepsvorming met leeftijdsgenoten een gevoel van eigenwaarde en verbondenheid ontwikkelen. Bij het vormen van de sociale identiteit zijn het hebben van vrienden en vriendschap zeer belangrijk. Het zelfbeeld van adolescenten gaat voor een groot deel gepaard met wat leeftijdsgenoten van hen vinden (Day & Badou, 2019). De relaties die personen met anderen vormen gedurende het hele leven, gaan samen met de veranderingen in de kijk op henzelf. De sociale identiteit wordt gevormd door te verwijzen naar een ‘ander’ en door de rol van deze ander op zich te nemen. Vrienden vormen hierbij een belangrijke categorie van ‘anderen’ die helpen om te reflecteren en het zelfbeeld te creëren. Tegenover het vormen van vriendschappen en groepsvorming staat de term ‘othering’. Hierbij maakt een dominante groep categorieën waarmee een ondergeschikte groep bepaald kan worden en waarvan vervolgens afstand wordt genomen (Anthony & McCabe, 2015).

Dit onderzoek is voortgekomen uit een project van het Noord Nederlands Orkest en de Groningse Jongerentop genaamd '1000 stemmen, ik ben beter dan jij?!'. Het doel van het project is om jongeren vaardigheden aan te leren waarmee ze beter leren omgaan met generalisering, stereotypering en vooroordelen. Hierdoor leren ze hun oordeel vanuit verschillende perspectieven vorm te geven en te nuanceren.

Sociale media

Binnen de identiteitsontwikkeling en groepsvorming spelen ook sociale media een grote rol in het leven van adolescenten. Platforms als Facebook, Instagram en Snapchat worden massaal gebruikt om contacten te leggen. Sociale media sites als Facebook en Instagram hebben echter niet alleen als doel om simpelweg contact te onderhouden, maar om alle aspecten van de offline wereld na te bootsen. Hierbij kunnen mensen met elkaar communiceren op verschillende manieren die voorbij simpelweg chatten gaan, zoals via betalingen en handel. Uiteindelijk worden het platformen voor vele andere soorten privédiensten (Bradman & Gustafson, 2021). De online identiteit staat vooralsnog niet gelijk aan de offline identiteit (Faccennini, 2021).

Dit nieuwe design voor sociale media draagt daarentegen niet bij aan een belangrijk aspect dat onderdeel is van het ontwikkelen van een goede sociale identiteit: vriendschap. Vriendschappen hebben tijd nodig om te ontwikkelen, daarbij wordt een goede sociale identiteit gevormd in het gezelschap van vrienden. Goede vrienden maken meestal ook geen gebruik van sociale media om contact te onderhouden, maar gebruiken persoonlijkere vormen van communicatie, zoals bellen en face-to-face contact. Kennissen die noch vrienden noch vreemden zijn maken eerder gebruik van sociale media om contact te onderhouden (Bradman & Gustafson, 2021).

Sociale media hebben ook invloed op het welzijn van adolescenten. Mensen die liever offline vriendschappen onderhouden hebben een betere mentale gezondheid dan mensen die hun vriendschappen online opbouwen (Simone et al., 2019). Daarnaast wordt het gevoel van eigenwaarde aangetast wanneer mensen anderen ontmoeten die ze als beter beschouwen dan henzelf op een relevante dimensie. Wanneer mensen op sociale media constant aantrekkelijke beelden van anderen zien in vergelijking met hun eigen leven, kan dit hun zelfbeeld verlagen, stress verhogen en zelfs leiden tot depressie (Bradman & Gustafson, 2021).

De invloed van sociale media op de identiteitsontwikkeling en groepsvorming onder jongeren betreft ook de mensen om hen heen, zoals ouders en leerkrachten. Ouders zijn vaak

overbezorgd wat betreft het sociale media gebruik van hun kinderen. Sociale media platformen zijn voor adolescenten belangrijk om deel te nemen aan sociale interactie. Maar, ze worden herhaaldelijk gelimiteerd door ouders die over controleren en het onmogelijk maken voor adolescenten om samen te komen via deze platformen. Adolescenten kampen met streng toezicht van ouders, terwijl ze verlangen naar vrijheid. In tegenstelling tot wat veel volwassenen denken, zijn de meeste adolescenten goed in staat om weloverwogen keuzes te maken over welke aspecten van hun persoonlijke leven ze delen op sociale media. In andere gevallen is het toezicht van volwassenen juist gewenst, zoals bij online pesten. Concluderend is het van belang dat ouders en leerkrachten leren hoe ze adolescenten kunnen begeleiden, wanneer ze vrijheid moeten bieden of wanneer juist extra ondersteuning nodig is bij het sociale media gebruikt van adolescenten (Ahn, 2014).

Dit onderzoek is gericht op het verkrijgen van meer inzicht in de rol van sociale media op de identiteitsontwikkeling en groepsvorming onder jongeren. Dit is van belang om ouders en leerkrachten handvatten te bieden om hen beter te begeleiden in deze ontwikkeling. Ook leren ze wanneer ze juist toezicht moeten houden op het sociale media gebruik van de adolescenten en wanneer niet (Ahn, 2014). Bovendien biedt de toename aan inzicht over dit onderwerp bescherming voor de jongeren zelf. Ze zullen meer inzicht krijgen in de gevaren van sociale media en leren om beelden hierop niet te veel te vergelijken met hun eigen offline leven, wat stress en depressie kan veroorzaken (Bradman & Gustafson, 2021). Ook zullen ze ondervinden dat het onderhouden van offline vriendschappen beter is voor hun welzijn dan het opbouwen van online vriendschappen via sociale media (Simone et al., 2019).

Er is al talrijk onderzoek gedaan naar het sociale media gebruik onder adolescenten maar hierbij is nog gebrekkig een link gelegd met identiteitsontwikkeling en groepsvorming. Momenteel is er onvoldoende inzicht in de mate waarin adolescenten sociale media gebruiken om hun identiteit te ontwikkelen en groepen te vormen. Eveneens kan aanvullend onderzoek een veelbelovende toevoeging zijn op bestaand onderzoek naar in welke mate online en offline identiteit van elkaar verschillen en elkaar kunnen beïnvloeden.

Om meer inzicht te krijgen in hoeverre sociale media een rol hebben bij de identiteitsontwikkeling en groepsvorming onder adolescenten, is de volgende onderzoeksvraag opgesteld:

Wat is de invloed van sociale media op de identiteitsontwikkeling en groepsvorming onder adolescenten tussen de 16 en 18 jaar?

De deelvragen hierbij zijn:

1. *Wat is de rol van sociale media bij het sluiten en onderhouden van vriendschappen onder adolescenten?*
2. *Wat is het verschil tussen de online en offline identiteitsontwikkeling en groepsvorming van adolescenten?*

Een verwachte uitkomst van dit onderzoek is dat er verschil bestaat tussen de online en offline identiteitsontwikkeling van adolescenten. Een andere verwachting is dat sociale media wel invloed kunnen hebben op groepsvorming en het onderhouden van vriendschappen onder adolescenten, maar dat deze rol niet groot zal zijn. Sociale media worden namelijk niet gebruikt om contacten met goede vrienden te onderhouden, dit gebeurt veelal op persoonlijkere manieren offline. Ook is de nieuwe vorm van sociale media niet geschikt om echte vriendschappen te onderhouden (Bradman & Gustafson, 2021). De verwachting is dat adolescenten voornamelijk vriendschappen en groepen vormen buiten sociale media om, in de echte wereld.

Methode

Onderzoeksdesign

Om antwoord te geven op de onderzoeksvraag is gebruik gemaakt van een kwalitatief onderzoeksdesign. Daarbij is via focusgroepen data verzameld. De centrale begrippen binnen de focusgroepen waren de identiteitsontwikkeling en groepsvorming onder adolescenten en het sociale media gebruik.

Onderzoeksgroep

De populatie van het onderzoek betrof schoolgaande adolescenten tussen de 16 en 18 jaar in Noord-Nederland. Alleen adolescenten binnen deze leeftijdscategorie die naar school gaan en woonachtig in Noord-Nederland zijn, konden deelnemen aan het onderzoek. Adolescenten die één of meerdere inclusiecriteria misten, werden uitgesloten van het onderzoek.

Uiteindelijk hebben enkel drie scholen deelgenomen aan het onderzoek. Uit deze drie scholen kwamen zes focusgroepen naar voren, met elk vier tot zeven leerlingen (zie tabel 1). Door de beperkte tijd die voor het onderzoek gereserveerd stond is besloten om te focussen op enkel deze drie scholen.

Tabel 1*Kenmerken onderzoeksgroep*

Focusgroepen	Aantal respondenten
1. School 1 (VWO)	4
2. School 1 (VWO)	5
3. School 2 (MBO)	7
4. School 3 (Havo/VWO)	5
5. School 3 (Havo/VWO)	5
6. School 3 (Havo/VWO)	4
Totaal	30

Werving

Het onderzoek is onderdeel van een project van het Noord Nederlands Orkest en de Groningse Jongeren Top genaamd ‘1000 stemmen, ik ben beter dan jij?!’. Door een gemak steekproef zijn enkel scholen benaderd die al deel zouden nemen aan dit project, of scholen die dicht bij de onderzoekers zelf staan. De scholen zijn benaderd met een e-mail met daarin een informatiebrief (zie bijlage 3) en een flyer (zie bijlage 4) over het onderzoek. Vervolgens konden zij zelf aangeven deel te willen nemen aan het onderzoek. Bij het werven van scholen voor het onderzoek is rekening gehouden met de eis om ten minste één Mbo-school te vinden en één middelbare school met een bovenbouw Havo-Vwo afdeling. Dit was voor sommige onderzoeksvragen een vereiste, om schoolniveau met elkaar te kunnen vergelijken.

Instrument

Het instrument dat bij dit onderzoek is gebruikt zijn focusgroepen. Hierbij discussiëren de leerlingen binnen groepsverband over de onderwerpen die aan bod komen. Ze worden aangemoedigd om met elkaar in discussie te gaan en verschillende perspectieven te onderzoeken (Swaen 2021). Voorafgaand aan deze focusgroepen is door de onderzoekers een interviewprotocol (zie bijlage 1) opgesteld met onderwerpen die aanleiding voor de discussie zouden vormen. Onderdeel van dit protocol waren een inleiding, informed consent en een afsluiting.

Onderzoeksprocedure

Gedurende één lesuur zijn de leerlingen verdeeld in een aantal focusgroepen, met daarbij één of twee begeleiders. Tijdens de focusgroepen werden geluidsopnames gemaakt, die nodig waren voor de data-analyse. Voorafgaand aan het onderzoek werden de leerlingen geïnformeerd over de omgang met deze opnames, waarbij niks herleidbaar is naar individuele proefpersonen en alles anoniem verwerkt is. De leerlingen konden zich op elk moment terugtrekken uit het onderzoek zonder reden of consequenties. Ten slotte hebben de leerlingen een informed consent formulier (zie bijlage 2) ingevuld waarbij zij aangaven voldoende te zijn geïnformeerd en toestemming gaven om deel te nemen aan het onderzoek.

Data-analyse

De interviews uit de focusgroepen zijn opgenomen en vervolgens getranscribeerd. Daarna zijn de transcripten gecodeerd met het programma Atlas.ti. Allereerst is een deductieve codeboom vanuit de theorie opgesteld, waarna inductieve codes tijdens het coderen zijn toegevoegd. Om de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid (IBB) vast te stellen, zijn eerst drie transcripten door de onderzoeker en een mede bachelorthesist gecodeerd. In Atlas.ti is de Intercoder Agreement (ICA=IBB) berekend en uitgedrukt in de Krippendorff's Alpha (α). Hierbij is gestreefd naar een ondergrens van $\alpha \geq .800$ (Krippendorff, 2004). De ICA die naar voren kwam lag daarentegen ver onder deze grens, geen enkele hoofdcode toonde $\alpha \geq .800$. Met name één transcript was erg verschillend gecodeerd, wat zorgde voor een nog lagere ICA. Wanneer dit transcript niet werd meegenomen bij het berekenen van de ICA, verhoogde α bij de meeste hoofdcodes met .095 tot .151, maar ook dan bleef de hoogste $\alpha < .800$ (.602). Enkel bij de hoofdcode Sociale media zou α verlagen met .033 (van .579 naar .546). Tijdens een samenkost met mede thesisten en begeleider is geconcludeerd dat, gezien het tijdsbestek, het onrealistisch zou zijn om opnieuw te coderen en de ICA opnieuw te berekenen. Er is dus akkoord gegaan met $\alpha < .800$. Wel zijn de onderzoeker en mede bachelorthesist samengekomen voor overleg betreft het verdere coderen. Tijdens dit overleg is duidelijk geworden waar de verschillen het in coderen vandaan kwamen en zijn afspraken gemaakt over de manier waarop verder gecodeerd zou worden. Tot slot zijn door de onderzoeker de overige drie transcripten gecodeerd met de definitieve codeboom (zie bijlage 5). Op basis van de toegekende codes is de data kwalitatief geanalyseerd met thematische analyse (Braun & Clarke, 2006).

Resultaten

Op basis van de thematische analyse zijn verschillende thema's naar voren gekomen. Hierbij zijn de hoofdthema's: sociale identiteitsontwikkeling, groepsvorming, en sociale media. Het thema sociale identiteitsontwikkeling is onderverdeeld in de betekenis en aspecten die van invloed kunnen zijn op de identiteit. Het thema groepsvorming is onderverdeeld in de betekenis en de soorten groepen die gevormd worden. Het thema sociale media is onderverdeeld in de invloed van sociale media, vriendschappen en sociale media en het verschil tussen online en offline.

Betekenis van identiteit

Fysieke en mentale identiteit

Uit de analyse blijkt dat de adolescenten verschillende definities aan het begrip identiteit hangen. Voor de ene persoon staat het voor 'hoe je je voelt' en 'gewoon wie je bent'. De ander legt er een uitgebreidere definitie aan vast: 'Ik denk gewoon hoe je jezelf presenteert naar anderen. (...) Hoe jij bent als persoon.' En 'de eerste indruk' die iemand heeft wanneer ze diegene voor het eerst ontmoeten, heeft te maken met de identiteit volgens de adolescenten.

Veranderbaarheid van identiteit

Enkele adolescenten beschouwen de identiteit als iets dat veranderbaar is. Als iemand ouder wordt, verandert 'de mentaliteit' en 'de mensen waarmee iemand omgaat'. Anderen noemen dat 'de tienerjaren de tijd in het leven zijn waarin je je het meest ontwikkelt'. Op de middelbare school zou je als adolescent 'jouw wereld kiezen' en in het volwassen leven 'blijf je in die wereld die je gekozen hebt'. Ook werd geconcludeerd dat identiteit wel veranderbaar kan zijn, maar dat er een 'basisrecept' is waar 'soms wat aan toegevoegd wordt.'

Invloed op identiteit

Opvoeding

Verschillende aspecten kunnen van invloed zijn op de identiteit volgens de adolescenten. Zo is opvoeding een belangrijke component. Het gevoel van vrijheid binnen de opvoeding is volgens adolescenten van invloed op wie je wordt als persoon. Wanneer iemand van huis uit meekrijgt dat die 'mag zijn wie hij of zij is' voelt diegene zich vrijer dan wanneer iemand 'in een hokje geplaatst wordt' met het idee dat 'je maar bent wat de mensen denken dat je bent'. Een ander noemt ook dat 'jeugd' en 'levenssituatie, zoals gezin en thuis' van invloed kunnen zijn. Ook speelt 'woonplaats' een rol bij het vormen van de identiteit.

School

Ten slotte heeft ‘de school waar je naartoe gaat’ invloed op wie je wordt als persoon. Nog een andere respondent vindt school van invloed op de identiteit: ‘Ik denk wel dat deze school (...) heeft gemaakt wie je bent zeg maar, dat deze school wel een bepaalde invloed op je heeft gehad om te worden wie je bent.’

Betekenis van groepsvorming

Uit de analyse is gebleken dat adolescenten verschillende definities aan het begrip groepsvorming hangen. De één noemt de letterlijke definitie van een groep: Mensen die dezelfde dingen doen, dezelfde dingen leuk vinden en zo’ en ‘Dat je jouw mensen opzoekt of zo.’ Je kan daarentegen niet iedereen opzoeken, want ‘Je gezin, familie, (...) dat kun je niet kiezen. Vrienden kan je wel kiezen.’ De betekenis van bij een groep horen is volgens adolescenten dat je ‘hetzelfde leuk vindt’ en ‘dezelfde gedachtes hebt’. ‘je begrijpt elkaar’ en ‘je bent goede vrienden’. Ook is ‘hoe mensen zich aansluiten op elkaar’ van invloed op ‘de sfeer in de groep’. Het is te zien dat mensen bij een groep horen doordat ‘ze veel met elkaar omgaan’ en ‘veel met elkaar zijn’. Ook aan ‘de kledingstijl’ is dit af te leiden.

Soorten groepen

Geslacht

Op de scholen binnen het onderzoek komen verschillende groepen voor. De ‘scheiding jongens-meisjes’ komt geregeld terug en vaak zitten ‘alle jongens bij elkaar.’

School als groep in het geheel

Op een enkele school is juist amper sprake van groepsvorming: ‘Bij ons op school, stimuleert iedereen het juist om heel erg jezelf te zijn. (...) Als je dan doorhebt hoe goed het werkt dat iedereen anders is dat je (...) merkt dat het juist heel fijn is dat (...) iedereen zo zichzelf is (...). Dat (...) [merk je ook] aan hoe hecht iedereen hier is.’

Geen groep

Niet iedereen hoort bij een groep. Sommige adolescenten ‘zijn gewoon vrienden met iedereen’ en horen bij ‘verschillende groepjes’. Voor de ene adolescent is dit een positieve ervaring: ‘Ik spring een beetje tussen alles door als het ware. Ik vind dat een hele fijne positie.’ Maar er zijn ook mensen die helemaal geen aansluiting kunnen vinden. Dit is volgens

andere adolescenten ‘een hele ingewikkelde positie, om overal net niet helemaal bij te horen. Iedereen zou wel bij een groep kunnen horen, maar ‘het moet wel van twee kanten komen.’

Groepen buiten school

Niet alleen binnen de school maar ook daarbuiten is sprake van groepsvorming. Je leert mensen kennen via ‘hobby’s’ en iemand kan nog steeds bevriend zijn met mensen de ‘basisschool’. Andere plekken van groepsvorming die veel genoemd werden, zijn: ‘werk’, ‘theater’ en ‘sport.’

Invloed van sociale media

Negatieve invloed

Sociale media kunnen een grote invloed uitoefenen op het dagelijks leven van de adolescenten. Adolescenten gaan ‘op een ongezonde manier streven naar het perfecte plaatje.’ Hierdoor kun je ook ‘jaloers’ worden. Ook op de identiteit kunnen sociale media een negatieve invloed hebben. Meerdere adolescenten geven aan dat je niet jezelf bent op sociale media: ‘Dan kun je je heel anders voordoen, dan als je echt bent.’

Positieve invloed

De invloed van sociale media kan ook positief zijn. Adolescenten geven aan dat ze er ‘sportiever van zijn geworden’, omdat ze influencers op sociale media zien sporten. Er zijn bijvoorbeeld ook mensen die zeggen dat ‘je gewoon bent mooi zoals je bent’ en dat je ‘niet naar die mensen hoeft te kijken’. Sociale media zijn ook handig om ‘iets leuks proberen’ wat je voorbij ziet komen. Een andere adolescent noemt: ‘Ik doe (...) door social media (...) sneller (...) wat ik leuk vind. Omdat ik (...) gewoon denk, (...) iedereen doet gewoon leuk zijn eigen ding, ik wil ook mijn eigen leuke ding hebben, dus dan ga ik dat doen. (...) Ik vind het ook wel weer iets positiefs.’

Vriendschappen en sociale media

Vriendschappen onderhouden via sociale media

Via sociale media kunnen vriendschappen worden onderhouden. Snapchat wordt genoemd als platform om gemakkelijk contact te onderhouden. Sociale media worden met name gebruikt om lange afstandsvriendschappen te onderhouden. Zo geven adolescenten aan dat hoewel je iemand ‘niet in het echt kan zien’, je wel contact kunt onderhouden via ‘allemaal andere apps online’. Het ‘tijdsverschil’ kan wel vervelend zijn, maar bijvoorbeeld

‘in het weekend kun je iets langer opblijven en alsnog gewoon met elkaar praten’. Niet alle vormen van contact zijn even geliefd, want met bellen ‘kun je echt een gesprek voeren’ maar via berichtjes niet. Eén van de adolescenten gaf aan dat sociale media ‘een goede manier zijn om goed en veel contact met elkaar te houden’. Wanneer hij zijn vrienden in het echt ziet, kan hij ‘verwijzen naar dingen die je elkaar op Snapchat hebt gestuurd’.

Vriendschappen sluiten via sociale media

Via sociale media kunnen vriendschappen ontstaan. Adolescenten geven aan dat het ontmoeten van nieuwe mensen ‘juist het leuke is aan sociale media’. De adolescenten ontmoeten mensen bijvoorbeeld via specifieke interesses. Op het platform Twitter bijvoorbeeld bestaat een ‘boek-Twitter’. Mensen kunnen zichzelf aanmelden om mee te doen waarbij ‘een kleine community ontstaat’ die ‘allemaal lezen en boeken met elkaar uitdelen’. Of doordat mensen een ‘compliment geven over bijvoorbeeld de kledingstijl onder elkaars foto’. Vervolgens komen de adolescenten diegene dan in het echt tegen op school of in de stad, waarna ze ‘meer met iemand gaan praten en uiteindelijk vriendinnen worden’. Het is niet voor iedere adolescent makkelijk om nieuwe mensen te ontmoeten via sociale media, want niet iedereen heeft thuis bijvoorbeeld een ‘game console’ of maakt gebruik van platformen waarbij het makkelijk is om nieuwe mensen te ontmoeten, zoals ‘Discourt’ en ‘TikTok’. Het platform ‘Snapchat’ blijkt minder geliefd om vriendschappen te sluiten, omdat ‘je op Snapchat niet zo snel random iemand toevoegt’.

Verschil online en offline

Algemene verschillen

Uit de analyse kwamen veel verschillen naar voren tussen de online en offline identiteit en groepsvorming. Over het algemeen zeggen adolescenten ‘online veel makkelijker dingen’, want ‘het is niet face-to-face en dat maakt het makkelijker’. Ook zijn mensen over het algemeen ‘online altijd bereikbaar’ en offline ‘moeten ze elkaar wel tegenkomen’. Er zit ook een nadeel aan online contact hebben, want berichten kunnen heel anders geïnterpreteerd worden dan dat het bedoeld is. Een adolescent noemt: ‘Als je dan een grap maakt, [kun je in het echt] veel beter zien hoe die grap binnenkomt, dan als je hem gewoon typt. Dat maakt toch echt wel wat uit, hoe (...) de persoon het ook opvat. (...) Uit gezichtsuitdrukkingen kun je heel veel herkennen.’

Online en offline identiteit

Wat identiteit betreft noemt een adolescent dat ‘de mens online anders is’ en ‘een andere persoonlijkheid heeft’. Een ander geeft aan online ‘meer zichzelf te kunnen zijn’. Er bestaat ook verschil tussen de vormen van online contact. Bij video bellen ‘zou je je identiteit als het ware prijsgeven’. Terwijl bij appen iemand zich ‘nog snel kan verschuilen’ of ervoor kiezen om op ‘bepaalde berichten niet te reageren’.

Online en offline relatie met vrienden

Bij het aspect groepsvorming bestaan verschillen tussen online en offline. Bijvoorbeeld vrienden ‘die online heel uitgesproken op elkaar reageren’, maar ‘elkaar in het echt voorbij lopen’. Voor de ene persoon is het fijn om online moeilijke dingen te bespreken met vrienden, want geeft een adolescent aan: ‘als je dat online doet, dan is het gewoon klaar en [als je] het dan [neerlegt] bij mensen die je in het echt kent, de dag erna zie je [elkaar] (...) en dan ben je zo van, hier hebben we het gister over gehad, gaan we het er nu ook weer over hebben?’ Maar een ander ‘vind het lastig om privé dingen online te vertellen’ en geeft aan een ‘sterkere band te ervaren met offline vrienden’ omdat ze hun ‘dan ook in het echt ziet’.

Discussie

De hoofdvraag binnen dit onderzoek luidde als volgt: Wat is de invloed van sociale media op de identiteitsontwikkeling en groepsvorming onder adolescenten tussen de 16 en 18 jaar? Er kan geconcludeerd worden dat de invloed sociale media op de identiteitsontwikkeling zowel positief als negatief kan zijn. De negatieve kant van sociale media is volgens adolescenten dat mensen een andere identiteit kunnen aannemen dan in realiteit. Ook kunnen sociale media jaloezie oproepen en de drang om te streven naar het perfecte plaatje. Op Instagram worden door populaire influencers voornamelijk foto’s geplaatst van hun jeugdige, slanke en fitte lichamen. Ook op TikTok worden adolescenten blootgesteld aan schoonheidsideaal gerelateerde content (de Valle et al., 2021). Dit soort content draagt bij aan de drang die de adolescenten voelen om perfect te willen zijn. De positieve invloed van sociale media is dat het kan bijdragen aan een actievere levensstijl en het oppakken van nieuwe hobby’s.

De invloed van sociale media op de groepsvorming onder adolescenten is dat online groepen hoofdzakelijk worden gevormd op basis van specifieke interesses waar bijvoorbeeld online fanbases door ontstaan. Dit sluit aan bij onderzoek van Kwon et al., (2014), die

eveneens aantoonde dat via sociale media groepen voornamelijk worden gevormd op basis van gemeenschappelijke interesse. Buiten de invloed van sociale media om, in het echt, komen adolescenten niet enkel samen op basis van gemeenschappelijke interesses, maar ook al op basis van bij wie je in de klas zit. Ook zijn er adolescenten die bij verschillende groepen horen en vrienden zijn met iedereen.

Op de deelvraag ‘wat is de rol van sociale media bij het sluiten en onderhouden van vriendschappen onder adolescenten?’ is te concluderen dat de rol verschilt bij enerzijds het sluiten en anderzijds het onderhouden van vriendschappen. Adolescenten onderhouden via sociale media hoofdzakelijk vriendschappen met vrienden en kennissen die ze al offline kenden (Ellison et al., 2007). De adolescenten uit dit onderzoek bevestigen dit en geven aan voornamelijk lange afstandsvriendschappen te onderhouden via sociale media. Zo blijven de adolescenten ondanks het tijdsverschil en de afstand toch met elkaar in contact, wat bevorderlijk is voor wanneer ze elkaar wél weer in het echt kunnen zien. Bij het sluiten van vriendschappen via sociale media worden platformen als Twitter en Instagram genoemd, Snapchat blijkt een minder geliefd platform om vriendschappen te sluiten. Als adolescenten elkaar ontmoeten via sociale media, gebeurt dit veelal via gemeenschappelijke interesses, zoals muziek of mode.

Op de deelvraag ‘wat is het verschil tussen de online en offline identiteitsontwikkeling en groepsvorming van adolescenten?’ kan geconcludeerd worden dat adolescenten vinden dat de identiteit van de mens online anders is dan offline, omdat ze een andere persoonlijkheid hebben en zich makkelijker uiten. Ze kunnen zich online makkelijker uiten dan offline, omdat ze de mensen niet kennen en niet bang zijn voor eventuele gevolgen. Ze ervaren de online zelfexpressie als fijn en gemakkelijk. Dit is in tegenstrijd met onderzoek van Seidman (2014). Zij toonde aan dat mensen die via sociale media hun ware zelf uiten, dit enkel doen als vervanging van offline sociale interacties. Dit heeft een ongezond effect van zelfexpressie als gevolg. De adolescenten gaven wel aan offline meer persoonlijkere dingen te kunnen delen, omdat ze een sterkere band ervaren met ‘echte’ vrienden. Dit wordt bevestigd door Jeske (2019), zij toont aan dat vertrouwen, openheid en het creëren van een privéruimte een belangrijke basis van een goede vriendschap vormen. Maar sociale media zijn niet geschikt om vertrouwen en openheid op te bouwen en om een dergelijke privéruimte te creëren.

Sterke punten en beperkingen van het onderzoek

Een sterk punt van de onderzoeksopzet is dat het theoretisch raamwerk uit het onderzoek de basis vormde voor zowel het interviewprotocol als de codeboom. Dit is bevorderlijk voor de inhoudsvaliditeit.

Een zwak punt is de relatief kleine steekproef ($N = 30$). Hierdoor zijn de uitkomsten niet te generaliseren naar een algemene populatie van adolescenten tussen de 16 en 18 jaar in Noord-Nederland en is er grote kans op vertekeningen. Oorspronkelijk was het streven om ten minste 10 focusgroepen met daarbij ongeveer 60 respondenten te werven, maar dit is niet behaald. Dit is nadelig voor de externe validiteit en de betrouwbaarheid. Een ander zwak punt is de manier van steekproeftrekken. Dit was namelijk een selecte steekproeftrekking, met een gemak steekproef. Omdat een selecte steekproef minder representatief is voor de gehele steekproef, zijn de uitkomsten wederom niet te generaliseren naar de algemene populatie. Ook is bij het berekenen van de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid de ondergrens van $\alpha \geq .800$ niet behaald. De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid was dus eigenlijk te laag om verder te gaan coderen, maar dit is wel gedaan vanwege tekort aan tijd.

Tot slot had de onderzoeker geen ervaring met het afnemen van focusgroepen en het analyseren van de uitkomsten, wat ook invloed kan hebben gehad op de betrouwbaarheid en de interne validiteit van het onderzoek.

Aanbevelingen

Uiteraard leidt een grotere steekproef tot resultaten die representatiever zijn voor de populatie. In het huidige onderzoek is niet verdiepend genoeg ingegaan op het verschil tussen online en offline identiteitsontwikkeling en groepsvorming, dit zou bij vervolgonderzoek wel gedaan kunnen worden. Hierdoor kan er een beter beeld geschetst worden van online/offline identiteitsontwikkeling en online/offline groepsvorming apart.

Een aanbeveling voor de praktijk is dat leerkrachten en ouders investeren in kennis opdoen over het sociale media gebruik onder adolescenten en de invloed die dit kan hebben op hun identiteitsontwikkeling en groepsvorming. Ze moeten in verschillende situaties de juiste afweging kunnen maken wanneer ze wel en niet moeten ingrijpen. Dit blijkt van belang uit onderzoek van Ahn, (2014).

Literatuur

- Ahn, J. (2014). Review of It's complicated: The social lives of networked teens and The app generation: How today's youth navigate identity, intimacy, and imagination in a digital world. *Journal of Children and Media*, 8(3), 313–316.
<https://doi.org/10.1080/17482798.2014.923607>
- Anthony, A. K., & McCabe, J. (2015). Friendship talk as identity work: defining the self through friend relationships. *Symbolic Interaction*, 38(1), 64–82. <https://doi.org/10.1002/symb.138>
- Bradman, T. J., & Gustafson, D. M. (2021). Who are we? identity in a social media age. *Journal of Interdisciplinary Studies*, 33(1), 105–122.
- Virginia Braun & Victoria Clarke (2006) Using thematic analysis in psychology, *Qualitative Research in Psychology*, 3:2, 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Day, M., & Badou, M. (2019). *Geboren en getogen: Onderzoek naar de identiteitsbeleving en gevoelens van binding van jongeren met een migratieachtergrond*. Kennisplatform Integratie & Samenleving.
- Ellison, N. B., Steinfield, C., & Lampe, C. (2007). The benefits of Facebook “friends:” Social capital and college students’ use of online social network sites. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 12(4), 1143–1168. <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2007.00367.x>
- Erikson, E. H., & Anthony, E. J. (1969). Identity—youth and crisis. *Journal of the American Academy of Child Psychiatry*, 8(3), 559–562. [https://doi.org/10.1016/S0002-7138\(09\)62239-1](https://doi.org/10.1016/S0002-7138(09)62239-1)
- Faccennini, F. (2021). Digital avatars: thinking about personal identity in social media. *Philosophy Today*, 65(3), 599–618.
<https://doi.org/10.5840/philtoday2021520409>
- Jeske, D. (2019). *Friendship and social media: a philosophical exploration*. Routledge.
 Geraadpleegd op 30 mei 2022, van <https://www.routledge.com/Friendship-and-Social-Media-A-Philosophical-Exploration/Jeske/p/book/9781138387409>
- Krippendorff, K. (2004). Reliability in content analysis. *Human Communication Research*, 30(3), 411–433. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2958.2004.tb00738.x>

- Kwon, K. H., Stefanone, M. A., & Barnett, G. A. (2014). Social network influence on online behavioral choices: exploring group formation on social network sites. *American Behavioral Scientist*, 58(10), 1345–1360. <https://doi.org/10.1177/0002764214527092>
- Malti, T., Galarneau, E., & Peplak, J. (2021). Moral development in adolescence. *Journal of Research on Adolescence : The Official Journal of the Society for Research on Adolescence*, 31(4), 1097–1113. <https://doi.org/10.1111/jora.12639>
- Seidman, G. (2014). Expressing the “true self” on facebook. *Computers in Human Behavior*, 31, 367–372. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2013.10.052>
- Simone, M., Geiser, C., & Lockhart, G. (2019). The importance of face-to-face contact and reciprocal relationships and their associations with depressive symptoms and life satisfaction. *Quality of Life Research: An International Journal of Quality of Life Aspects of Treatment, Care and Rehabilitation*, 28(11), 2909–2917. <https://doi.org/10.1007/s11136-019-02232-7>
- Swaen, B. (2021, 12 november). *Wat is een focusgroep of focusgroep-interview?* Scribbr. Geraadpleegd op 6 juni 2022, van <https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/focusgroep/>
- de Valle, M. K., Gallego-García, M., Williamson, P., & Wade, T. D. (2021). Social media, body image, and the question of causation: meta-analyses of experimental and longitudinal evidence. *Body Image*, 39, 276–292. <https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2021.10.001>

Bijlage 1: Interviewprotocol

Inleiding

“Goedemiddag, wij zijn Yanos, Carmen en Jolien. We zitten in ons laatste jaar van de opleidingen pedagogische wetenschappen en de academische PABO. Voor onze scriptie doe we onderzoek naar sociale identiteitsvorming en groepsvorming bij jongeren tussen de 16 en 18 jaar. Identiteitsontwikkeling gaat over wie je bent, wat je wil worden en wie of wat je wilt zijn. Bij sociale identiteit ligt de nadruk op de manier waarop jij met anderen omgaat en hoe je je verhoudt tot andere mensen. Waarom vind jij iemand wel aardig, maar iemand anders bijvoorbeeld niet? Er zijn vaak verschillende groepen op school, maar waardoor komt dit? Wij zijn benieuwd hoe jullie hierover denken en daarom gaan wij graag met jullie een gesprek aan.

Informed Consent

Het gesprek zal worden opgenomen, zo kunnen wij het later nog eens terug luisteren en zal er geen informatie verloren gaan. Het gesprek wordt volledig anoniem verwerkt. Verder zal er ook niet gevraagd worden naar persoonlijke gegevens. Zo valt er dus niks terug te leiden naar jullie. Als jullie hieraan willen meedoen, mogen jullie eerst dit formulier even lezen en invullen. Als je achteraf toch besluit dat je liever niet mee doet, dan worden jouw antwoorden niet meegenomen in de analyse. Dan mogen jullie een mailtje sturen.

Identiteitsontwikkeling

- Waar denken jullie aan bij het woord identiteit?
- Welke dingen hebben invloed op je identiteit?
- Blijft je identiteit altijd veranderen? Of heb je op een gegeven moment ‘DE identiteit’ bereikt?

Groepsvorming

- Waar denken jullie aan bij het woord ‘groepsvorming’?
- Welke soort groepen zien jullie zelf in de klas of op jullie school?
- Kun je bij meerdere groepen horen, of zit je in één groep.
- Hoe zie je of je bij een groep hoort?
- Hoort iedereen bij een groep?
- Zijn er buiten school andere groepen dan op school?

Sociale media gebruik

Een heel ander onderwerp dat ook invloed kan hebben op identiteitsontwikkeling en groepsvorming zijn sociale media.

- Welke soorten sociale media worden in jullie leeftijdsgroep veel gebruikt?
- In hoeverre kunnen sociale media invloed hebben op je dagelijks leven?

- Denken jullie dat sociale media invloed kunnen hebben op je identiteit?
- Zien jullie ook dat er groepen worden gevormd op sociale media?
- Is er volgens jullie verschil tussen de online en offline groepen?
- Zo ja, is er ook een verschil van identiteit bij die groepen?
- Worden er ook vriendschappen onderhouden via sociale media? (dus met mensen die elkaar al in het echt kennen)
- Denken jullie dat er ook vriendschappen ontstaan via sociale media? (dus met mensen die elkaar alleen online kennen)
- Zijn online vriendschappen anders dan vriendschappen in het echt? Op wat voor manier? (oppervlakkiger etc.)

Afsluiting

-Bedankt

-Nog vragen of opmerkingen?

-Wij gaan nog met andere groepen in gesprek, en gaan de antwoorden met elkaar vergelijken.

-Jullie kunnen altijd nog terugtrekken uit het onderzoek. Wij zijn bereikbaar via de mail, vraag daarvoor jullie docent.

Bijlage 2: Informed consent
Toestemmingsformulier
**ONDERZOEK: SOCIALE IDENTITEITSONTWIKKELING EN GROEPSVORMING OP
SCHOOL**

- 1) Ik verklaar hierbij dat de onderzoeker mij duidelijk heeft verteld waar het onderzoek over gaat, hoe het onderzoek uitgevoerd wordt en wat het doel is van het onderzoek.
- 2) Ik heb al mijn vragen over het onderzoek kunnen stellen aan de onderzoeker.
De onderzoeker heeft al mijn vragen beantwoord.
- 3) Ik begrijp dat ik niet verplicht ben om mee te werken aan het onderzoek en dat ik op ieder moment mag stoppen zonder een reden hiervoor te geven.
- 4) Ik begrijp dat de informatie die ik geef in dit onderzoek gebruikt kan worden voor verslagen of wetenschappelijke artikelen. Deze informatie wordt anoniem verwerkt zodat het niet herleidbaar is naar personen.

Toestemming (maak een keuze):

a) Ik ben bereid om aan het onderzoek deel te nemen:	o ja o nee
b) Ik geef hierbij toestemming om het interview op te nemen met een audiorecorder. De opname wordt verwijderd na uitwerking van het interview.	o ja o nee

Naam onderzoeker:

Naam respondent:

Handtekening onderzoeker

Handtekening respondent:

Bijlage 3: Informatiebrief

**rijksuniversiteit
 groningen**

**faculteit gedrags- en
 maatschappijwetenschappen**

ONDERZOEK: SOCIALE IDENTITEITSONTWIKKELING EN GROEPSVORMING OP SCHOOL

Informatiebrief voor voortgezet onderwijs scholen en scholieren vanaf 16 jaar die mee zouden willen werken aan het onderzoek.

Als adolescent is het ontwikkelen van een eigen identiteit erg belangrijk. Je vraagt jezelf wel eens af wie je bent, en wie juist niet? Wat vind ik leuk en waar sta ik voor? Bij welke groep hoor ik, en bij welke groep horen anderen? Dit zijn de soorten vragen waar enkele bachelorstudenten van de Rijksuniversiteit Groningen een antwoord op zoeken. Voor hun studie orthopedagogiek doen zij onderzoek naar de ervaringen van scholieren als het gaat om identiteitsontwikkeling en groepsvorming. Elke onderzoeker focust hierbij op hun eigen aspect: sociale media, muzikale voorkeuren, seksuele geaardheid, gender(identiteit) en school. Deze onderzoeken vormen onderdeel van het project '1000 Stemmen - Ik ben beter dan jij?!' van het Noord Nederlands Orkest en de Groningse Jongerentop.

Over ons

Wij zijn Brecht Moerings, Carmen Braham, Jolien Veenstra, Kiek Heerink en Yanos Sturing. We zijn studenten pedagogische wetenschappen aan de Rijksuniversiteit Groningen en doen voor onze bachelorscriptie onderzoek naar de sociale identiteitsontwikkeling en groepsontwikkeling bij 16 tot 18-jarigen. Hierbij worden wij begeleid door dr. mr. Carla van Os, universitair docent bij de Rijksuniversiteit Groningen.

Hoe verloopt het onderzoek?

Om informatie te verzamelen zullen er groeps gesprekken gehouden worden binnen de klas. De klas zal verdeeld worden in groepjes van 6 tot 10 personen. Elk groepje wordt begeleid door twee studenten. In het groeps gesprek stellen we vragen over verschillende aspecten van identiteitsvorming. Er zullen dan onderwerpen langskomen als sociale media, muzikale voorkeuren, schoolniveaus en seksuele geaardheid. Als een onderwerp tijdens het gesprek bij iemand in het groepje niet goed ligt, kan dat op elk moment aangegeven worden. Wij zullen toestemming vragen deze gesprekken audio op te nemen, zodat wij achteraf woord voor woord kunnen opschrijven wat er gezegd is. Hierna zullen de opnames ook verwijderd worden.

De gesprekken zullen op school gehouden worden tijdens één lesuur, oftewel ongeveer 50 minuten.

Wat gebeurt er met de gesprekken?

Wij zullen achteraf de opnames uitwerken. Deze transcripties worden anoniem gemaakt, zodat uit de transcripties niet opgemaakt kan worden door wie iets is gezegd. Zo blijven de antwoorden veilig en anoniem. Totdat we de verhalen anoniem gemaakt hebben, kunnen jullie besluiten om toch de gegevens te laten verwijderen. De transcripties worden bewaard op de beveiligde schijf van de universiteit. We moeten deze 10 jaar bewaren. We bewaren je naam niet. Alleen de zes bachelorstudenten en de begeleider hebben toegang tot deze bestanden. De transcripties zullen door de bachelorstudenten gebruikt worden om elk individueel hun onderzoeksvraag te beantwoorden en hierover een scriptie te schrijven. Nog vragen over privacy en hoe er met je

gegevens wordt omgegaan? Dan kan er altijd contact opgenomen worden met de Rijksuniversiteit Groningen via privacy@rug.nl.

Meer informatie?

Mail Brecht Moerings
b.b.moerings@student.rug.nl

rijksuniversiteit
groningen

SOCIALE IDENTITEIT EN GROEPSVORMING BIJ JONGEREN

Interactie met anderen en het belang om tot een groep te horen

Binnenkort op
school

Onderzoek

Bijlage 5: Codeboom

1: Identiteit

- 1.1: Identiteit_betekenis
 - 1.1.1: Identiteit_betekenis_mentaal*
 - 1.1.2: Identiteit_betekenis_fysiek*
- 1.2: Identiteit_vormen
 - 1.2.1: Identiteit_vormen_persoonlijk
 - 1.2.2: Identiteit_vormen_sociaal
- 1.3: Identiteit_invloeden_algemeen
- 1.4: Identiteit_veranderbaar

2: Groepsvorming

- 2.1: Groepsvorming_betekenis
- 2.2: Groepsvorming_soorten groepen
 - 2.2.1: Groepsvorming_soorten groepen_geen
 - 2.2.2: Groepsvorming_soorten groepen_hoeveelheid*
- 2.3: Groepsvorming_kenmerken erbij horen
 - 2.3.1: Groepsvorming_kenmerken erbij horen_uiterlijk*
 - 2.3.2: Groepsvorming_kenmerken erbij horen_gedrag*
 - 2.3.3: Groepsvorming_kenmerken erbij horen_locatie*
 - 2.3.4: Groepsvorming_kenmerken erbij horen_interesses*
- 2.4: Groepsvorming_groepen buiten school

3: Sociale media

- 3.1: Sociale media_soorten
- 3.2 Sociale media_invloed
 - 3.2.1: Sociale media_invloed_dagelijks leven
 - 3.2.2: Sociale media_invloed_identiteit
 - 3.2.3: Sociale media_invloed_groepsvorming
- 3.3: Sociale media_verschil online/offline*
- 3.4: Sociale media_vriendschappen
 - 3.4.1: Sociale media_vriendschappen_onderhouden
 - 3.4.2 Sociale media_vriendschappen_ontstaan

* = inductieve codes

Bijlage 6: Codeboek

Thema	Subthema	Code	Voorbeeldquote
Identiteit	Betekenis	Mentaal (ind)	Ja ook gewoon je eigen karakter. En je mening.
		Fysiek (ind)	Ik denk gewoon hoe je jezelf presenteert naar anderen. Zeg maar hoe jij bent als persoon.
	Vormen	Persoonlijk (ded)	Ja en dat je je daarin door blijft ontwikkelen.
		Sociaal (ded)	-
	Invloeden	Algemeen (ded)	Ik denk wel dat deze school je wel heeft gemaakt wie je bent zeg maar, dat deze school wel een bepaalde invloed op je heeft gehad om te worden wie je bent.
	Veranderbaar	Veranderbaar (ded)	Dat denk ik ook wel, als je ouder wordt ben je ook weer anders dan als je jonger bent. Dan ga je ook met andere mensen om, maar dan leer je jezelf meer kennen, dus... Dat verandert je identiteit denk ik ook wel.
Groepsvorming	Betekenis	Betekenis (ded)	Ja, mensen die dezelfde dingen doen, dezelfde dingen leuk vinden en zo.
	Soorten groepen	Geen (ded)	Maar als je geen groepje hebt dan wordt je gewoon echt buitengesloten, dan wordt je echt weggezet.
		Hoeveelheid (ind)	Ik denk dat je wel bij meerdere groepen zou kunnen horen.
	Kenmerken erbij horen	Uiterlijk (ind)	Hier op school bijvoorbeeld is er wel een groep mensen dat dan wiet rookt, weet je. Ja die hangen nogal samen, dat zie je ook gewoon aan de kledingstijl. Die hebben vaak wat lossere kledingstijl weet je, iets meer...
		Gedrag (ind)	ja gewoon de manier waarop je elkaar behandelt. Niet per se dat als je hele goede vrienden bent dat je elkaar niet met respect moet behandelen ofzo, maar ik

			denk, bijvoorbeeld de manier waarop mensen grappen maken naar elkaar. Je weet gewoon, bij de één kun je het wel doen en bij de andere niet.
		Locatie (ind)	-
		Interesses (ind)	-
	Groepen buiten school	Groepen buiten school (ded)	Buiten school vast ook nog wel, en die kom je soms dan weer tegen op school, weet je. Dus met sporten weet je, dan zitten er wat sporters van jouw groep weer op school, en daar ga je dan weer mee om. Dus dan heb je toch weer een aparte groep.
Sociale media	Soorten	Soorten (ded)	Ik denk dat dat wel de grootste zijn inderdaad Instagram, Snapchat en Tiktok.
	Invloed	Dagelijks leven (ded)	Dat is ook met die koekjes die ik heb gebakken. Ik zag gezonde haver-mout koekjes, die ben ik gelijk gaan bakken. Ja, dan ben ik toch geïnfluenced.
		Identiteit (ded)	Dus dan kun je je heel anders voordoen. Ja, dan als je echt bent.
		Groepsvorming (ded)	En dan kom je weer mensen tegen met dezelfde interesses. En misschien kom je dan in contact. En dan ga je meer praten en dan kom je weer in een soort van groep.
	Verskil online/offline	Verskil online/offline (ind)	Op social media kan je wel makkelijk, tenminste ik vind het zelf makkelijker om bepaalde dingen te zeggen
	Vriendschappen	Onderhouden (ded)	Het praten gaat wel heel makkelijk. Zeg maar dan eerst stuur je elke week van hey hoe gaat het, maar op een gegeven moment gaat het gewoon goed weer en dan weet je, dan gaat dat steeds minder.

		Ontstaan (ded)	Als je bijvoorbeeld elkaar gevonden hebt op Tiktok, om daar op snapchat verder te praten.
--	--	----------------	---